

MINISTER NAUKI
I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO
Jarosław Gowin

RPW/15964/2020 P
Data:2020-02-28

DN.WEN.402.115.2020

Warszawa, 28 lutego 2020 r.

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPŁ.	2020 -02- 28
ZAL	NR

Pan
Adam BODNAR
Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

na wstępie pragnę podziękować za zainteresowanie sprawami rozwoju polskiej nauki, a w szczególności zagadnieniami związanymi z ewaluacją jakości działalności naukowej. Ministerstwo wraz z Komisją Ewaluacji Nauki prowadzi bardzo intensywne działania przygotowawcze do nowej ewaluacji, w tym liczne spotkania i szkolenia dedykowane środowisku naukowemu z tematyki dotyczącej całokształtu spraw związanych z tym procesem. Odnosząc się do kwestii podniesionych przez Pana Rzecznika, uprzejmie przedstawiam, co następuje.

Pragnę wyjaśnić, że najważniejsze rozwiązania dotyczące przyszłej ewaluacji zostały przedstawione środowisku naukowemu na Narodowym Kongresie Nauki już we wrześniu 2017 r. Natomiast szczegółowy sposób przeprowadzenia ewaluacji i jej kryteria określono w *rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej* (Dz. U. poz. 392), przy czym należy zaznaczyć, że jego wydanie zostało poprzedzone wielomiesięcznymi konsultacjami ze środowiskiem naukowym.

Ponadto, wcześniej zostały wydane akty prawne nierozzerwalnie związane z procesem ewaluacji, tj. *rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych* (Dz. U. poz. 1818) oraz *rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 7 listopada 2018 r. w sprawie sporządzania wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism*

naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych (Dz. U. poz. 2152, z późn. zm.).

Kolejno trzeba wskazać, że ewaluacja jest oceną wielokryterialną, a najistotniejszym kryterium jest ocena poziomu naukowego prowadzonej działalności naukowej, dokonywana na podstawie oceny publikacji będących efektem badań naukowych i prac rozwojowych prowadzonych w podmiotach. Podstawową zasadą nowego modelu oceny publikacji jest tożsamość metod oceny wszystkich kanałów publikacji poprzez uznanie – funkcjonującej od ponad pół wieku w naukometrii i uzasadnionej w kontekście instytucjonalnej ewaluacji nauki – zasady dziedziczenia prestiżu (artykuł jest wart tyle, ile czasopismo, w którym jest opublikowany, a książka jest warta tyle, ile wydawnictwo ją wydające). Stąd też opublikowane wykazy są tak istotnym instrumentem ewaluacji.

Ponadto, celem nowych rozwiązań jest zwiększenie wpływu osiągnięć naukowców zatrudnionych w polskich uczelniach i instytucjach naukowych na światowy obieg myśli, przy jednoczesnym poszanowaniu specyfiki sposobów komunikacji w przypadku niektórych dziedzin i dyscyplin.

Dlatego też ustalając na potrzeby ewaluacji wykaz czasopism i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych przyjęto, że wykaz ten będzie obejmował:

- 1) czasopisma naukowe, które zostały ujęte w międzynarodowej bazie Scopus lub bazach Web of Science (WoS):
 - Science Citation Index Expanded,
 - Social Sciences Citation Index,
 - Arts & Humanities Citation Index,
 - Emerging Sources Citation Index;
- 2) recenzowane materiały z konferencji międzynarodowych, które zostały ujęte w międzynarodowej bazie DBLP Computer Science Bibliography, w przypadku konferencji uwzględnionej w The Computing Research and Education Association of Australasia (CORE);
- 3) polskie czasopisma naukowe będące przedmiotem projektów finansowanych w ramach programu „Wsparcie dla czasopism naukowych”,
- 4) czasopisma naukowe ujęte w międzynarodowej bazie European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH+), nieujęte w ww. bazach, jeżeli uzyskają pozytywną ocenę Komisji Ewaluacji Nauki.

Pierwszy wykaz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych został ogłoszony komunikatem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 31 lipca 2019 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych wraz z przypisaną liczbą punktów. Kolejny wykaz czasopism (m.in. uzupełniony o czasopisma przyjęte do baz w 2019 r.) opublikowano w dniu 18 grudnia 2019 r. Wykaz ten obejmuje łącznie 32 044 czasopisma, w tym 1 638 recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych. W ogólnej liczbie 30 406 czasopism, 27 644 stanowią czasopisma z baz Web of Science i Scopus, 2 274 czasopisma z bazy ERIH+ i 488 polskich czasopism z programu WCN. Dla porównania, wykaz czasopism opublikowany w styczniu 2017 r. uwzględniany w poprzedniej ewaluacji zawierał jedynie ok. 19 tys. czasopism, w tym 11 737 z bazy WoS, 4 197 z bazy ERIH i 3 080 polskich czasopism nieujętych w żadnej z ww. baz.

Istotnej zmianie uległa też liczba punktów przypisanych do poszczególnych czasopism. Obecnie wynosi ona w zależności od prestiżu czasopisma: 200, 140, 100, 70, 40 i 20 pkt. Dzięki temu ewaluacja premiuje publikacje w najlepszych czasopismach, wymagające prowadzenia działalności naukowej na najwyższym poziomie. Publikacje w tych czasopismach gwarantują, że efekty działalności badawczej polskich uczonych znajdują wysokie miejsce w dyskursie naukowym.

Skala punktacji obowiązująca poprzednio była bardziej spłaszczona i kształtowała się następująco:

- od 15 do 50 pkt dla czasopism z bazy WoS,
- od 1 do 15 pkt dla czasopism polskich nie ujętych w bazie WoS lub ERIH,
- od 10 do 25 pkt dla czasopism z bazy ERIH.

W opinii znacznej części środowiska naukowego ta skala punktowa nie motywowała w dostatecznym stopniu do podnoszenia poziomu naukowego badań i ponoszenia większego wysiłku związanego z ubieganiem się o publikowanie w najlepszych czasopismach oraz prowadziła do zjawiska „punktozy”, rozumianego jako presja na wydawanie dużej liczby nieznaczących naukowo publikacji, za które podmiot mógł uzyskać taką samą liczbę punktów, jak za artykuł w jednym z najbardziej prestiżowych czasopism.

Istotnym *novum* w stosunku do poprzedniej kompleksowej oceny jednostek naukowych jest zmiana sposobu oceny monografii naukowych. Przedstawiciele nauk humanistycznych, społecznych i teologicznych od lat domagali się podniesienia w procesie ewaluacji rangi monografii naukowych. W ocenie Ministerstwa postulat ten jest w pełni

zasadny. Liczba punktów za autorstwo monografii została wobec tego zdecydowanie zwiększona: z 25 do 80 punktów, a w przypadku monografii opublikowanych w wąskiej grupie 36 najważniejszych wydawnictw światowych – do 200 punktów. Mając na uwadze znaczenie monografii jako istotnego kanału publikacyjnego w naukach humanistycznych, społecznych i teologicznych, punktacja za autorstwo monografii w ramach ewaluacji w tych trzech dziedzinach jest odpowiednio wyższa – 100 i 300 pkt. Ponadto, przywracając monografii naukowej należną jej rangę, należało znacząco ograniczyć zjawisko przedstawiania do ewaluacji monografii o niskiej wartości naukowej lub wręcz publikacji pseudonaukowych. Temu celowi służy wykaz wydawnictw, który po raz pierwszy został opublikowany komunikatem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 stycznia 2019 r. Rozszerzony wykaz wydawnictw monografii naukowych został opublikowany komunikatem z dnia 17 grudnia 2019 r. Wykaz ten obejmuje 713 wydawnictw, w tym 677 wydawnictw na poziomie I (80/100 pkt) i 36 wydawnictw na poziomie II (200/300 pkt).

Odnosząc się do zagadnienia związanego z dyscypliną „Nauki prawne”, należy zwrócić uwagę, że na wykazie czasopism znajdują się 1 574 czasopisma, do których jest przypisana ta dyscyplina. Problem małej liczby czasopism prawniczych ujętych w wykazie opublikowanym w lipcu 2019 r. wynikał z mniejszej niż w innych dyscyplinach obecności czasopism prawniczych w międzynarodowych bazach czasopism naukowych i wynikającym stąd brakiem na wykazie niektórych polskich, prawniczych czasopism naukowych. Jednakże w 2019 r. znaczna liczba polskich czasopism została wpisana do bazy ERIH+ i dzięki pozytywnej ocenie znalazła się na wykazie opublikowanym w grudniu 2019 r. Dotyczyło to m.in. następujących czasopism:

- „Orzecznictwo w Sprawach Samorządowych”,
- „Przegląd Prawa Handlowego”,
- „Europejski Przegląd Sądowy”,
- „Wiadomości Ubezpieczeniowe”,
- „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelktualnej”,
- „Glosa - Prawo Gospodarcze w orzeczeniach i komentarzach”,
- „Monitor Prawniczy”,
- „Samorząd Terytorialny”,
- „Monitor Prawa Pracy”,
- „Finanse Komunalne”,
- „Polski Proces Cywilny”,
- „Przegląd Prawa Publicznego”,
- „Kwartalnik Prawa Zamówień Publicznych”,

- „Kwartalnik Stowarzyszenia Sędziów Polskich Iustitia”,
- „Studia Iuridica”,
- „Przegląd Podatkowy”,
- „Monitor Podatkowy”,
- „Państwo i Prawo”.

Ponadto warto zaznaczyć, że w toku ewaluacji w ramach dyscyplin podmioty są oceniane porównawczo, stąd okoliczność dotycząca tego, że w wykazie ujętych jest relatywnie niewiele czasopism w danej dyscyplinie, odnosi się w równej mierze do wszystkich podmiotów ewaluowanych w tej dyscyplinie

Należy podkreślić, że ewaluacja jakości działalności naukowej, która zostanie przeprowadzona w 2021 r., nie będzie pierwszą instytucjonalną oceną jednostek naukowych, aczkolwiek po raz pierwszy ocenie będzie podlegać jakość działalności naukowej prowadzonej w podmiotach systemu szkolnictwa wyższego i nauki w ramach poszczególnych dyscyplin. Zapewni to porównywalność ocen przyznanych podmiotom w ramach poszczególnych dyscyplin naukowych. Oceny podmiotów według ściśle określonych parametrów były przeprowadzane w latach 2010, 2013 i 2017. W każdej z tych ocen podstawowym kryterium była ocena publikacji naukowych będących efektem prowadzonych badań naukowych. Nie można więc mówić o zaskoczeniu naukowców wprowadzeniem takiego kryterium. Od szeregu lat o ocenie decydowało miejsce publikacji, a celem ewaluacji było i jest wspieranie wysokiego poziomu prowadzonej działalności naukowej.

W świetle powyższego nie można podzielić stanowiska o konieczności przesunięcia ewaluacji w czasie. Podporządkowanie własnych planów badawczych i publikacyjnych realnym lub spodziewanym decyzjom dotyczącym punktacji czasopism jest błędem. Każdy naukowiec powinien pracować najlepiej jak potrafi, prowadzić badania na jak najwyższym poziomie naukowym i publikować w najlepszych czasopismach. Takie postępowanie pracowników zatrudnionych w podmiocie, bez względu na system oceny, gwarantuje wysoką ocenę działalności naukowej. Ponadto, takie podejście do realizacji zadań związanych z prowadzeniem działalności naukowej jest już obecne w wielu dobrych ośrodkach naukowych, a szczególnie w dobrze funkcjonujących zespołach. Kwestia punktów przypisanych do czasopism naukowych w systemie instytucjonalnej ewaluacji nauki jest drugorzędna, jest bowiem normą, iż naukowcy wiedzą, gdzie warto wysłać tekst do publikacji, aby był zauważony i miał wpływ na rozwój światowej nauki. Stosowanie parametrów punktacji za poszczególne osiągnięcia publikacyjne oraz wspomniana zasada dziedziczenia

prestiżu są istotne z perspektywy celów instytucjonalnej ewaluacji jakości działalności naukowej i potrzeb związanych z prowadzeniem przez Ministerstwo właściwej polityki naukowej. Zasady ewaluacji jakości działalności naukowej nie powinny być w żadnej mierze stosowane do oceny indywidualanej naukowców.

Należy podkreślić, że nowy model ewaluacji będzie uwzględniał tylko najlepsze publikacje poszczególnych naukowców, co będzie stymulować podmioty i ich pracowników do wykorzystania swego potencjału do prowadzenia badań naukowych na możliwie najwyższym poziomie i publikowania ich wyników w prestiżowych kanałach publikacyjnych. W ramach ewaluacji brany będzie pod uwagę udział każdego z autorów w danej publikacji o określonej wartości punktowej zależnej od wartości przeliczeniowej danej publikacji oraz liczby autorów z danego podmiotu z danej dyscypliny naukowej. Przyjęty system premiuje publikacje w najlepszych czasopismach oraz publikacje interdyscyplinarne i wielośrodkowe. Dla najlepszych czasopism przeliczeniowa wartość publikacji wynosi 100% punktów przypisanych do czasopisma, w którym opublikowano artykuł naukowy, bez względu na liczbę autorów publikacji.

Ta zasada dotyczy wszystkich publikacji bez względu na rok opublikowania z tym, że:

- dla publikacji z lat 2019-2020 dotyczy artykułów w czasopismach za 100, 140 i 200 pkt,
- dla publikacji z lat 2017-2018 dotyczy artykułów w czasopismach za 30, 35, 40, 45 i 50 pkt, czyli czasopism o uznanej renomie, ujętych w części A wykazu czasopism opublikowanego w styczniu 2017 r. na podstawie poprzednio obowiązujących przepisów.

W czasopismach o niższej punktacji, przeliczeniowa wartość publikacji zależy od liczby wszystkich autorów oraz liczby autorów, którzy upoważnili dany podmiot do wykazania tej publikacji w danej dyscyplinie naukowej. Liczba autorów publikacji zależy więc od ich wkładu w badania prezentowane w danej publikacji.

Liczba uwzględnianych w ewaluacji danego podmiotu publikacji autorstwa pracowników podmiotu zależy od liczby osób prowadzących działalność naukową w danej dyscyplinie. Jednocześnie, w ewaluacji obowiązuje tzw. limit maksymalnej liczby osiągnięć publikacyjnych autorstwa osób prowadzących w danym podmiocie działalność naukową w dyscyplinie.

Powyższe rozwiązania świadczą także o spójności zasad ewaluacji z jej celami. Jak już zostało wspomniane w piśmie Pana Rzecznika, od wyników ewaluacji zależeć będą

uprawnienia do nadawania stopni naukowych i prowadzenia szkół doktorskich, a także – w istotnym stopniu – wysokość subwencji w części na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego. Istotne jest, aby wszyscy pracownicy naukowcy mieli równomierny wkład w działalność naukową, której jakość podlega ocenie w ramach ewaluacji – będzie to stanowiło motywację do dbałości o zrównoważony rozwój działalności naukowej w podmiocie. Jest to istotne w kontekście dbałości o jakość kształcenia doktorantów oraz rozpraw doktorskich, która zależy od jakości całej kadry zaangażowanej w kształcenie młodych badaczy, w tym promotorów.

Ustawodawca przywiązał także szczególną wagę do kwestii zapewnienia zasady nieretroakcji. W tym celu w *ustawie z dnia 3 lipca 2018 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. poz. 1669, z późn. zm., dalej: „ustawa wprowadzająca”) zawarto szereg rozwiązań dotyczących pierwszej ewaluacji, która zostanie przeprowadzona w 2021 r., obejmując lata 2017-2020. Zgodnie z art. 324 ust. 2 ustawy wprowadzającej, artykuły naukowe opublikowane w latach 2017 i 2018 będą punktowane zgodnie z wykazem czasopism opublikowanym w styczniu 2017 r. na podstawie poprzednich przepisów. Ten wykaz był znany wszystkim naukowcom, gdyż był podstawą do oceny jednostek naukowych przeprowadzonej w roku 2017 za lata 2013-2016. Nowy wykaz czasopism naukowych, opublikowany w 2019 r., będzie dotyczył artykułów naukowych opublikowanych w latach 2019-2020. Rozwiązanie to zostało uwzględnione w projekcie ustawy wprowadzającej na etapie prac parlamentarnych. Ma ono również ujemne skutki związane z istotnymi różnicami w skali punktowej. Aby je zniwelować, przepisy rozporządzenia w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej wprowadziły ograniczenia dotyczące liczby artykułów naukowych opublikowanych w latach 2019-2020. Zgodnie z rozporządzeniem, liczba osiągnięć związanych z autorstwem artykułów naukowych opublikowanych w latach 2019-2020 oraz monografii opublikowanych w latach 2017-2020 nie będzie mogła być wyższa niż 2N, co – w kontekście limitu osiągnięć publikacyjnych uwzględnianych w ewaluacji w danej dyscyplinie (3N) – gwarantuje uwzględnienie na potrzeby ewaluacji istotnej liczby osiągnięć związanych z autorstwem artykułów naukowych opublikowanych w latach 2017 i 2018. Należy przy tym podkreślić, że limit ten dotyczy podmiotu ewaluowanego w danej dyscyplinie, a nie poszczególnych naukowców. Dzięki temu osiągnięcia publikacyjne z lat 2017 i 2018 będą miały wpływ na wynik ewaluacji. Ponadto, regulacje dotyczące ewaluacji umożliwiają uwzględnienie osiągnięć związanych z autorstwem artykułów w czasopismach poza wykazu, tyle że za te osiągnięcia będzie

przyznawana niska liczba punktów, gdyż dotyczą one z reguły czasopism o małym znaczeniu dla rozwoju nauki. Jednocześnie, *ustawą z dnia 21 lutego 2019 r. o Sieci Badawczej Łukasiewicz* (Dz. U. poz. 534) wprowadzono dodatkowe przepisy dotyczące pierwszej ewaluacji:

- 1) w przypadku pierwszej ewaluacji jakości działalności naukowej za autorstwo artykułu naukowego opublikowanego w ostatecznej formie w latach 2017 i 2018 w czasopiśmie naukowym ujętym w tych latach w bazach:
 - Scopus – jeżeli posiada status czasopisma aktywnego,
 - Science Citation Index Expanded,
 - Social Sciences Citation Index,
 - Arts & Humanities Citation Index,
 - Emerging Sources Citation Index
- i nieujętych w nowym wykazie czasopism naukowych przyznaje się liczbę punktów odpowiadającą najniżej punktowanemu czasopismu znajdującemu się w części A wykazu z 2017 r., czyli 15 pkt,
- 2) w przypadku pierwszej ewaluacji jakości działalności naukowej za autorstwo artykułu naukowego opublikowanego w ostatecznej formie w latach 2017 i 2018 w recenzowanych materiałach z międzynarodowych konferencji naukowych uwzględnionych w bazie czasopism i abstraktów Web of Science Core Collection przyznaje się liczbę punktów odpowiadającą najniżej punktowanemu czasopismu znajdującemu się w części A wykazu czasopism naukowych z 2017 r., czyli 15 pkt.

Powyższe rozwiązania dotyczące oceny publikacji zapewniają uwzględnienie w ewaluacji publikacji z lat 2017-2018:

- w czasopismach, które nie były ujęte na wykazie z roku 2017 r., a w międzyczasie zostały wpisane do baz międzynarodowych;
- w recenzowanych materiałach z międzynarodowych konferencji naukowych ujętych w bazie czasopism i abstraktów Web of Science Core Collection (wykaz czasopism z 2017 r. nie obejmował tych materiałów).

Należy też podkreślić, że powyższe rozwiązania są wyrazem szczególnej ostrożności ustawodawcy, jeśli chodzi o kwestię zasady nieretroakcji. Część środowiska akademickiego stoi wręcz na stanowisku, iż zasadne byłoby zastosowanie nowego wykazu czasopism naukowych także do artykułów naukowych opublikowanych w latach 2017 i 2018. Punktacja czasopism naukowych wynika w dużej mierze z wartości wskaźników wpływu. Wartości te

odnoszą się do ostatnich kilku lat działalności czasopism, a więc właśnie ewaluowanego okresu. Są więc najbardziej adekwatne do oceny publikacji, które się w tym czasie ukazały.

Ponadto, mając na uwadze ogromną liczbę wydawnictw funkcjonujących w ramach poszczególnych uczelni, wprowadzono w przypadku ewaluacji za lata 2017 i 2020 zasadę, że za monografię naukową wydaną przed dniem 1 stycznia 2021 r. przez wydawnictwo wydziałowe, które z jakichś przyczyn nie zostało uwzględnione w wykazie wydawnictw, będzie można przyznać taką samą liczbę punktów jak za monografię wydaną przez wydawnictwo ogólnouczelniane. Szczegółowe przepisy przejściowe wprowadzają także inne szczególne rozwiązania w stosunku do pierwszej ewaluacji, np. w zakresie sankcji za brak osiągnięć naukowych lub artystycznych.

Należy wreszcie podkreślić, że publiczne ogłaszanie szczegółowych zasad instytucjonalnej oceny działalności naukowej w trakcie okresu objętego tą oceną jest logiczną konsekwencją rzetelnego podejścia do tworzenia tych zasad, ich doskonalenia oraz modyfikacji w odpowiedzi na zmieniające się praktyki publikowania wyników prac naukowych. Podejście to wymaga analizy wyników ostatniej edycji oceny podmiotów prowadzących działalność naukową, m.in. pod względem stopnia, w jakim zrealizowane zostały cele procesu, uwzględnienia doświadczeń zgromadzonych w trakcie ewaluacji oraz przeprowadzenia konsultacji dotyczących szczegółowych kryteriów kolejnej edycji ewaluacji z interesariuszami. Takie podejście towarzyszyło przygotowaniom do ewaluacji jakości działalności naukowej, która ma być przeprowadzona w 2021 r. Jest ono również obecne w innych państwach, w których prowadzona jest instytucjonalna ocena działalności naukowej. Takie podejście stosowane jest od wielu lat w Wielkiej Brytanii – kraju o najdłuższych tradycjach w zakresie instytucjonalnej ewaluacji nauki. Pierwsza brytyjska ocena jakości działalności naukowej została przeprowadzona już w 1986 r., a jej kolejne edycje (początkowo nazywane Research Selectivity Exercise, od 2008 r. - Research Assessment Exercise, a od 2014 r. - Research Excellence Framework) były modyfikowane na podstawie doświadczeń gromadzonych w trakcie ewaluacji oraz analizy jej wyników.

Biorąc pod uwagę wszystkie uwarunkowania oraz całokształt rozwiązań szczegółowych dotyczących ewaluacji nie można znaleźć uzasadnienia dla przesunięcia w czasie ewaluacji jakości działalności naukowej. Nowa ewaluacja stanowi podstawowy element kompleksowej reformy systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Przesunięcie terminu ewaluacji w praktyce oznaczałoby odłożenie wdrożenia całej reformy na kolejne lata. Należy wyrazić głębokie przekonanie, że podmioty prowadzące w poszczególnych dyscyplinach

działalność naukową na wysokim poziomie uzyskają w nowej ewaluacji odpowiednio wysoką kategorię naukową odzwierciedlającą poziom prowadzonych badań naukowych. Jednocześnie system ten będzie działał motywująco na naukowców i podmioty systemu szkolnictwa wyższego i nauki.

z wyrazami szacunku
Paweł Górecki